

2. Ватрас В.А. Правові аспекти таємниці усиновлення / В.А. Ватрас // У кн.: Держава і Право ; вип. 16. – К., 2002. – С. 185 – 190 .
3. Деркаченко Ю.В. Особливості застосування універсальних механізмів та процедур з міждержавного усиновлення дітей у законодавстві деяких європейських країн / Ю.В. Деркаченко // Закарпатські наук. Читання : матеріали Всеукр. наук. практ. конф. студентів та аспірантів (28 – 30 квітня 2009 р.) – Ужгород, 2009. – С. 398 – 401.
4. Зіловська Л.М. Таємниця усиновлення і проблеми правового регулювання її дотримання / Л.М. Зіловська // Правова держава : щорічник наук. праць. Вип. 20. – К., 2009. – С. 303 – 310.
5. Сімейний кодекс України. – К. : Видав. «Право», № 3250 – IV від 20.12.2011. – 90 с.
6. Сімейне право України. за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової, К. : Юрінком Інтер, 2009. – 287 с.
7. Цивільний кодекс України : Офіційний текст. – К. : Атіка, 2010. – 368 с.
8. Фатьянов А.А. Тайна как социальное и правовое явление. Ее виды / А.А. Фатьянова // Государство и право. – 1998. – №6. – С. 241.

Article is devoted on Comparative Legal Analysis, moral and social aspects of adoption secret in Ukraine and foreign countries. The authors analyze the peculiarities of legal regulation of adoption in different legal systems and the necessity of state control over adopted children.

Keywords: *adoption, family secret, secret of adoption, international adoption, rights of children, open adoption.*

Статья посвящена сравнительно-правовому анализу и морально-общественному характеру тайны усыновления в Украине и зарубежных странах. Авторы анализируют особенности правового регулирования тайны усыновления в разных правовых системах и необходимость осуществления государственного надзора и контроля за положением усыновленных детей.

Ключевые слова: *усыновление, семейная тайна, тайна усыновления, международное усыновление, права ребенка, открытое усыновление.*

УДК 347

Л.А. Сидорчук,
к.ю.н., доцент, проректор з навчально-методичної роботи,
Київський міжнародний університет
Ю.В. Строкач,
студентка магістратури Інституту міжнародних відносин,
Київський міжнародний університет

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ТЛУМАЧЕННЯ ДОГОВОРУ МІЖНАРОДНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ТОВАРІВ З ПОЗИЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОГО, УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА ТА ВІДЕНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО МІЖНАРОДНУ КУПІВЛЮ-ПРОДАЖ ТОВАРІВ

У статті здійснено порівняльно- правовий аналіз регулювання тлумачення договору міжнародної купівлі-продажу товарів відповідно до положень торгового права Сполучених Штатів Америки, національного законодавства України, а також Віденської конвенції 1980 р. про міжнародну купівлю-продаж товарів. Також у статті досліджено основні принципи колізійного регулювання міжнародної купівлі-продажу товарів.

Ключові слова: *договір міжнародної купівлі-продажу товарів, тлумачення договору міжнародної купівлі-продажу товарів, конфлікт законів, застосовне право.*

З кожним роком зростає кількість міжнародних договорів купівлі-продажу товарів, і все більше значення надається аналізу правового регулювання договору не тільки на міжнародному рівні, але й на національних. При виконанні договору, якщо між сторонами виникають суперечки щодо якоїсь договірної умови, необхідне тлумачення, яке допомогло б привести у відповідність реальну волю сторін договору з зовнішньою формою її вираження.

Питання правового регулювання договору міжнародної купівлі-продажу товарів у своїх працях досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як М.Г. Розенберг, Ю.Е. Монастирський, Є.А. Васильєв, С.Н. Лебедєв, М.Є. Єремичев, У. Бернам, Л.П. Ануфрієва, С.Г. Кузьменко, А.І. Дмитрієв, Л.А. Лунц, І.В. Єлісєєв.

Мета дослідження здійснити порівняння й аналіз правового регулювання тлумачення договору міжнародної купівлі-продажу товарів з позиції американського, українського права та Віденської конвенції 1980 р.

Нині договір міжнародної купівлі-продажу товарів відіграє важливу роль, тому що більша частина торговельного обороту України здійснюється на його основі. При укладанні договору все більше значення надається аналізу правового регулювання договору міжнародної купівлі-продажу товарів, як на міжнародному рівні, де головним джерелом є Віденська конвенція про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 року, так і на національному.

При виконанні договору міжнародної купівлі-продажу товарів, якщо між контрагентами виникли суперечки щодо змісту якоїсь умови, необхідне тлумачення, яке допомогло б привести у відповідність реальну волю сторін договору з зовнішньою формою її вираження. Адже залежно від того, яке тлумачення дав контракту в цілому чи окремій умові суд чи арбітраж, по-різному визначаються права й обов'язки сторін, об'єм їх майнової відповідальності. Цим пояснюється та увага, яка приділяється тлумаченню контрактів законодавством різних країн [7, с. 104].

Розглянемо колізійне регулювання договору міжнародної купівлі-продажу з позиції американського права. Основні правила колізійного регулювання США містяться в другому Зводі правил про конфлікт законів 1971 р. Згідно з п. 1 §187 «право держави, обране сторонами, буде застосовуватись для вирішення спірного питання, якщо це питання може бути вирішено, і сторони в договорі прямо віднесли його до вирішення саме цим правом» [9]. Обране право також регулює ті аспекти дії договору, які сторони не можуть вирішити за допомогою прямо виражених умов.

Хоча є виняток з автономії волі сторін: обране право не буде застосовуватись, якщо держава обраного права не має суттєвого зв'язку ні зі сторонами, ні з договором, і немає іншої розумної підстави для вибору сторін. Таким чином, якщо сторони не можуть вирішити спірне питання за допомогою прямо виражених умов договору, то обране ними право буде застосовуватись для вирішення питання, тільки якщо воно має істотний зв'язок з договором. Обране право також не застосовується, якщо його застосування суперечить політиці держави, яка має суттєво більший інтерес у регулюванні спірного питання, ніж обрана держава [6, с. 104].

Отже, згідно з Зводом правил про конфлікт законів, держава обраного права повинна мати істотний зв'язок з угодою, якщо сторони не можуть вирішити спірне питання прямо вираженими умовами договору. Крім того, право, обране сторонами, не повинно суперечити політиці держави, яка найбільш зацікавлена в вирішенні окремо взятого питання договірних відносин. Політика держави включає в себе в даному випадку імперативні норми найзацікавленішої держави, але не обмежується ними. Суд, вирішуючи питання чи застосовується політика держави, найбільш зацікавленої в вирішенні питання, повинен впевнитись, що право цієї держави регулювало б спір в відповідності з угодою сторін.

Деякі колізійні норми американського права містяться в Одноманітному торговому кодексі США 1962 р., у якому принцип автономії волі сторін закріплений у п.1 ст. 1 – 105, згідно з якою «...коли угода має розумний зв'язок зі штатом, а також з іншими штатами чи державою, сторони можуть домовитись, що право цього штату чи держави має регулювати їх права та обов'язки. За відсутності згоди сторін Одноманітний торговий кодекс застосовується до угод, які мають належний зв'язок з даним штатом».

У 2001 р. була запропонована нова редакція Одноманітного торгового кодексу, за якою згода між сторонами міжнародного договору про те, що якийсь окреме чи всі їх права та обов'язки будуть визначатись правом цього штату чи іншого штату, або держави, має юридичну силу, незалежно від того, чи пов'язана угода з вказаним штатом чи державою [10].

З'явилося також положення, схоже з §187 Зводу правил про конфлікт законів, відповідно до якого, якщо сторони обрали застосовне до договору право, то застосування цього права не повинно суперечити основоположній політиці штату чи держави, чие право регулювало б договір за відсутності угоди сторін на основі колізійних норм права штату чи держави, де розглядається спір.

Треба зазначити, що більшість штатів залишили Кодекс без змін. Як зазначає професор Уільям Вудвард, нова редакція статті робить неможливим для сторін точно передбачити, які будуть їхні права та обов'язки. Серед недоліків також виділяють відсутність прецеденту для застосування нової норми. Так, наприклад, це стосується судових рішень з приводу застосування основоположної

політики іншої держави. Це положення виходить з американської правової доктрини теорії «аналізу інтересів» професора Брейнерда Каррі. У рішеннях, які стосуються основоположної політики іншої держави, суди порівнюють інтереси держави, застосування основоположної політики якого під питанням, з інтересами держави, яка має розумний зв'язок з договором, право якої було обрано сторонами в якості застосовного права [6, с. 70].

Таким чином, на відміну від Зводу правил про конфлікт законів, відповідно до якого угода повинна мати істотний зв'язок з державою обраного права, в Одноманітному торговому кодексі угода повинна мати розумний зв'язок з державою, чиє право сторони обрали в як застосовне до договору.

Основні правила колізійного регулювання України містяться в Законі України «Про міжнародне приватне право» від 2005 р., у якому передбачена автономія волі сторін. У ст. 5 закону зазначається: «У випадках, передбачених законом, учасники правовідносин можуть самостійно здійснювати вибір права, що підлягає застосуванню до змісту правових відносин. Вибір має бути явно вираженим або прямо впливати з дій сторін правочину, умов правочину чи обставин справи, які розглядаються в їх сукупності, якщо інше не передбачено законом. Вибір права може бути здійснений щодо правочину в цілому або його окремої частини. Вибір права щодо окремих частин правочину повинен бути явно вираженим» [3].

Якщо ж неможливо визначити право, що підлягає застосуванню, застосовується право, яке має більш тісний зв'язок із приватноправовими відносинами.

Розглянемо далі питання наведення усних доказів при визначенні умов договору, яке тісно пов'язане з тлумаченням договору. Часто виникає проблема, коли одна зі сторін договору посилається на умови, які не були включені в письмовий текст договору, але які, на її думку, є частиною угоди сторін.

Для розв'язання цієї проблеми в американському праві існує правило усних доказів. В якому говориться про те, що сторона договору, укладеного в письмовій формі, не може його змінити через наведення усних доказів про умови, про які сторони вже домовились до чи під час укладення договору.

Так, згідно зі ст. 2 – 202 Одноманітного торгового кодексу «Умови, які підтверджені меморандумом сторін чи іншим чином зафіксовані в документі, який розглядався сторонами, як остаточний вираз їх згоди, щодо умов, які включено в названі документи, не можуть бути оскаржені шляхом посилання на попередній договір чи на умову, яка збігається з часом, але можуть бути пояснені чи доповнені:

а) заведеним порядком чи звичаєм, або порядком виконання;

б) доказом існування сумісних додаткових умов, якщо тільки суд не вважатиме, що документ розглядався як повне і єдине засвідчення умов договору» [5, с. 427].

Таким чином, якщо у сторін є письмовий договір, він не може бути оскарженим за допомогою усних доказів. Якщо письмовий договір не містить усіх умов, про які сторони домовились (наприклад, якщо існують інші угоди між сторонами з предмету договору), то докази існування сумісних умов допускаються. Єдиний випадок, коли докази існування додаткових умов не беруться судом до уваги – якщо сторони не тільки мали намір зробити документ «кінцевим виразом їх згоди», а й якщо цей документ представляється їм «як повне та єдине засвідчення умов договору».

Хоча для цілей тлумачення формулювань письмового договору усні докази приймаються судом до уваги. У Віденській конвенції, на відміну від американського права, не передбачено обмежень для сторін договору міжнародної купівлі-продажу щодо наведення доказів про існування умов, про які сторони домовились усно до чи під час укладання договору. Згідно з п. 3 ст. 8 «При визначенні наміру сторони чи розуміння, яке мала б розумна особа, необхідно враховувати всі відповідні обставини, включаючи переговори...» [1].

Розглянемо детальніше процес тлумачення договору міжнародної купівлі-продажу товарів в американському праві. Американська правова доктрина виходить з того, що при тлумаченні договору суд повинен встановити істинний намір сторін. Договір повинен тлумачитись як єдине ціле в тій мірі, у якій його формулювання дозволяють встановити намір сторін [4, с. 551].

Мета тлумачення договору – визначення сенсу та наміру сторін, які виражені мовою договору. Завданням суду не є визначення можливого, але не вираженого наміру сторін. Таким чином, приписи американського права засновані на теорії волевиявлення при тлумаченні договору. Отже, при розходженні волі та волевиявлення пріоритет буде віддано прямо вираженим умовам договору, а не тому, що малось на увазі.

Розглядаючи питання тлумачення договору, треба визначити що розуміють під договором в американському праві. Так, згідно з Одноманітним торговим кодексом, під контрактом розуміють

кінцеве законне зобов'язання сторін, яке є результатом їх згоди та застосованих норм права. Одноманітний торговий кодекс заперечує тлумачення торгової угоди, як за загальним словником, так і за спеціальним словником про передачу майна. Замість цього в ньому визначена угода виходячи з мовних формулювань, які використовують сторони, і їх дій, розтлумачених в ході торгівельної практики і інших обставин.

Згідно з п. 2 ст. 2 – 208 Одноманітного торгового кодексу, прямо виражені умови договору, хід його виконання, заведений порядок, торгові звичаї повинні тлумачитись, як сумісні один з одним, якщо таке тлумачення є розумним. Якщо таке тлумачення є нерозумним, то:

1) прямо виражені умови договору користуються перевагою порівняно з поведінкою сторін під час виконання договору;

2) поведінка сторін під час виконання договору користується перевагою перед заведеним порядком і торговельним звичаєм.

Отже, суд повинен вдаватись до допомоги доказів ходу виконання договору, заведеного порядку та торгового звичаю для інтерпретації договору, тільки якщо прямо виражені умови договору не показують намірів сторін.

Українське право при тлумаченні договору виходить з того, що пріоритет віддається умовам, закріпленим сторонами в договорі.

Так, згідно зі ст. 637 Цивільного кодексу України «При тлумаченні змісту правочину беруться до уваги однакове для всього змісту правочину значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері відносин значення термінів.

Якщо буквальне значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері відносин значення термінів не дає змоги з'ясувати зміст окремих частин правочину, їхній зміст встановлюється порівнянням відповідної частини правочину зі змістом інших його частин, усім його змістом, намірами сторін.

Якщо за правилами, встановленими частиною третьою цієї статті, немає можливості визначити справжню волю особи, яка вчинила правочин, до уваги беруться мета правочину, зміст попередніх переговорів, ustalена практика відносин між сторонами, звичаї ділового обороту, подальша поведінка сторін, текст типового договору та інші обставини, що мають істотне значення» [2]. Отже, спочатку відбувається тлумачення зробленого сторонами спільного волевиявлення. І тільки якщо буквальне, а потім логічне тлумачення не допомагають визначити умови договору, підлягає з'ясуванню дійсна спільна воля сторін з урахуванням мети договору. Суд, здійснюючи тлумачення, може віддати перевагу будь-якій з обставин, на відміну від американського права, де одні обставини, наприклад хід виконання договору, мають перевагу над іншими, наприклад перед заведеним порядком [8, с. 22].

У Віденській конвенції теорія волі чи волевиявлення в чистому вигляді не виражена. Так, згідно зі ст. 8 встановлюються наступні правила тлумачення договорів:

1. Для мети цієї Конвенції заяви чи інша поведінка сторони тлумачаться згідно з її наміром, якщо інша сторона знала або не могла не знати, який був цей намір.

2. Якщо попередній пункт незастосовний, то заява чи інша поведінка сторони тлумачаться згідно з тим розумінням, яке мала б розумна особа, котра виступає в тій самій якості, що й інша сторона за аналогічних обставин.

3. При визначенні наміру сторони чи розуміння, яке мала б розумна особа, необхідно враховувати всі відповідні обставини, включаючи переговори, будь-яку практику, яку сторони встановили у своїх відносинах, звичаї і будь-яку наступну поведінку сторін» [1].

Таким чином, Віденська конвенція вирішальне значення віддає розпізнанню волевиявлення для іншої сторони.

Регулювання тлумачення договору міжнародної купівлі-продажу товарів в американському праві тісно пов'язано з регулюванням змін цього договору. В американському праві доказ ходу виконання договору може бути використаний не тільки для тлумачення договору і заповнення його прогалін, але також і для того, щоб показати зміни чи відмову від певних умов договору.

Якщо в договорі передбачаються певні дії, що повторюються, і сторона договору не заперечує проти такого ходу виконання договору, який відрізняється від закріплених умов, то договір є зміненим чи припускається відмова від прав, закріплених у договорі, шляхом поведінки сторін.

Треба зазначити, якщо в договорі міститься вказівка на те, що зміни чи анулювання умов договору може бути здійснено тільки в письмовій формі, то договір може бути змінений чи дія якихось його умов може бути анульована тільки шляхом додаткової угоди, підписаної сторонами. Хоча, якщо договір міжнародної купівлі-продажу містить такі умови, поведінка сторін при виконанні

договору, які намагаються змінити договір, або анулювати якусь з його умов, може діяти як відмова сторін від певної умови договору.

На відміну від американського права, в українському праві відмова від здійснення прав не спричиняє припинення цих прав, за винятком випадків, передбачених законом (п. 6 ст. 13 ЦКУ). Тому для реалізації відмови від прав практикується укладання угоди про зміну договору, що діє. Так, згідно з ст. 654 ЦКУ: «Зміна або розірвання договору вчиняється в такій самій формі, що й договір, що змінюється або розривається, якщо інше не встановлено договором або законом чи не впливає із звичаїв ділового обороту» [2]. У Віденській конвенції зазначається, що договір може бути змінений або припинений шляхом простої згоди сторін. А якщо письмовий договір, у якому міститься положення, яке вимагає, щоб будь-яка зміна договору або його припинення за згодою сторін здійснювались у письмовій формі, то він не може іншим чином бути змінений або припинений за згодою сторін. Однак поведінка сторони може виключити для неї можливість посилатися на зазначене положення тією мірою, якою інша сторона розраховувала на таку поведінку.

З усього вищезазначеного можна сформулювати рекомендації для українського контрагента при укладенні договору міжнародної купівлі-продажу товарів з американським контрагентом:

1) Обираючи право якогось штату США як застосовне до договору, треба уточнити, чи прийняв цей штат нову редакцію Одноманітного торгового кодексу, якщо ні, то треба враховувати, що для того, щоб обране сторонами право регулювало договір, держава (штат) обраного права повинна мати розумний зв'язок з договором.

2) При виникненні проблем зі змістом умов, слід взяти до уваги, що в американському праві, на відміну від Віденської конвенції та українського права, заборонено надавання доказів про існування суперечливих чи таких, що змінюють письмовий договір умов, про які сторони домовились до укладання договору.

3) Слід враховувати, що однією з особливостей регулювання американським правом процесу тлумачення договору є розмежування рівнів тлумачення договору в міру пріоритетності. Так, при виникненні суперечок з приводу змісту договірної умови, суд насамперед буде брати до уваги прямо виражені умови договору, а потім уже виконання договору, заведений порядок і торговий звичай.

4) Хід виконання договору має велике значення в тлумаченні договору з позиції американського права. Але треба пам'ятати про те, що в американському праві договір міжнародної купівлі-продажу товарів може бути змінений поведінкою сторін під час його виконання, якщо стороною такого договору є український контрагент, то будь-які зміни в договорі можуть бути здійснені тільки в письмовій формі.

Дотримання цих рекомендацій дозволить грамотно оформити правові відносини з партнером із США й уникнути непередбачуваності в діях та заявах контрагента за правовим обґрунтуванням тлумачення договору міжнародної купівлі-продажу товарів, який підпорядковано американському праву.

Література

1. Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 11 квітня 1980 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1989. – №36. – ст. 108.
2. Цивільний кодекс України : Офіційний текст. – К. : Атіка, 2010. – С. 368.
3. Про міжнародне приватне право : Закон України: офіційний текст прийнятий Верховною Радою України 23 червня 2005 р. : Із змінами станом на 1 січня 2006 р. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2006. – С. 38.
4. Васильев Е.А., Комаров А.С. Гражданское и торговое право зарубежных государств : в 2 т. Т. I. – 4-е изд., перераб. и доп. / Е.А. Васильев. – М. : Междунар. отношения, 2004. – С. 640.
5. Лебедев С.Н. Единообразный торговый кодекс США : пер. с англ. / С.Н. Лебедев. – (Серия «Современное зарубежное и международное частное право»). М. : Международный центр финансово-экономического развития, 1996. – С. 61 – 62.
6. Монастырский Ю.Э. Господствующие доктрины коллизионного права США : дис. кан. юрид. наук. – М., 1999. – С. 135.
7. Розенберг М.Г. Международная купля-продажа товаров: комментарий к правовому регулированию и практике разрешения споров / М.Г. Розенберг. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Статут, 2010. – С. 462.
8. Туранин В.Ю., Самострелова О.И. Толкование гражданско-правовых договоров: некоторые проблемные аспекты / В.Ю. Туранин // Юрист. – 2007. – С.17-21.
9. Restatement of the Law of Conflict of Laws (Second) 1971 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1445336/Restatement-of-the-Law-Second-Conflict-of->

Laws

10. Uniform Commercial Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.law.cornell.edu/ucc/ucc.table.html>

The article is devoted to the comparison and analysis of the legal regulation interpretation of a contract for international sale of goods under American, Ukrainian law and the Vienna Convention 1980.

Keywords: Contract for international sale of goods, the interpretation of the contract for international sale of goods, the conflict of laws, applicable law

В статті здійснено порівняльно-правовий аналіз регулювання толкування договору міжнародної куплі-продажу товарів в соответствии з положеннями торгового права Соединенных Штатов Америки, національного законодавства України, а також Венської конвенції 1980 г. о международной купле-продаже товаров. Также в статье исследовано основные принципы коллизионного регулирования международной купле-продажу товаров.

Ключевые слова: договор международной купле-продажу товаров, толкование договора международной купле-продажу товаров, конфликт законов, применяемое право.

УДК [341.174: 061. 1 ЄС]: 304.42

З.П. Білошкурська,

к.ю.н., доцент,

В.С. Костюк,

к.е.н., доцент,

Уманський національний університет садівництва

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Практика розвитку Європейського Союзу (ЄС) переконливо свідчить про те, що процеси міжнародної інтеграції багато в чому визначаються мірою поєднання соціального простору країн, що інтегруються. Нині соціально-правова політика ЄС повинна бути фактором поглиблення інтеграційних процесів, проте залишається відкритим питання про ефективність її реалізації на сучасному етапі інтеграції.

Ключові слова: європейська інтеграція, Європейський Союз, соціально-правова політика.

Українські вчені виявляють неабиякий інтерес до проблем європейської інтеграції, насамперед тим економічним вимогам, яким повинна відповідати Україна, аби стати навіть асоційованим членом ЄС. Проте вивчаючи моделі майбутнього розширення ЄС, вітчизняні вчені мало уваги звертають на соціальні стандарти в умовах європейської інтеграції.

Нині напрями діяльності ЄС у соціальній сфері такі: сприяння розв'язанню специфічних соціальних проблем, які погіршують становище певних груп населення – непрацевдатних, жінок, молоді, етнічних меншин, іммігрантів, людей похилого віку, сприяння охороні праці і здоров'я, підвищення рівня життя, сприяння поступовому зближенню національних соціальних систем завдяки розробці загальних соціальних нормативів, що включаються в право ЄС і в законодавства країн-членів. Урахування досвіду країн Європейського Союзу може позитивно вплинути на розробку ефективної соціальної політики в нашій державі.

Незважаючи на те, що соціальним аспектам інтеграційних процесів у межах ЄС у зарубіжній науковій літературі почали приділяти увагу від 70–80-х рр. ХХ ст., компетенція ЄС у сфері соціальної політики залишилася значною мірою поза увагою дослідників, оскільки основні акценти були зроблені на дослідженні таких прикладних проблем гармонізації соціального законодавства держав-членів, як фінансування систем соціального забезпечення та захисту населення, різний рівень гарантування соціальних і трудових прав тощо. Згодом увагу зарубіжних дослідників було повернуто до теоретичного обґрунтування концепцій соціальної політики ЄС (Г. Кун, К. Кремаліс, О. Щульц, Б. Янсен та ін.), однак сама соціальна компетенція ЄС була і залишається малодослідженою. В Україні дослідження в царині соціальної політики ЄС зосереджено в основному